Objectgegevens

object	: complex vm. Ringers' Chocoladefabriek
straat en nummer	: Noordekade 1027 (en nummers 1027B, C, D, E, F en G)
postcode en plaats	: 1823 CJ
gemeente	: Alkmaar
bescherming	: gemeentelijk monument
oorspronkelijke functie	: fabriekscomplex
huidige functie	: winkelruimte
architect	: aannemer F.H. Ringers en Zn.
bouwdatum	: vanaf 1920
datum onderzoek	: 4-10-2011
datum beschrijving	: 1-12-2014/26-01-2016
opgesteld door	: O. Ralling/C.Roozendaal

Kadastrale aanduiding

gemeente	: Alkmaar
sectie	: C
nummer	: 6734

Eigendomsregistratie

onttrekking gegevens	: kadaster
soort recht	: eigendom belast met recht van (mede)gebruik en/of (mede)bewoning
gerechtigden	: MAB DEVELOPMENT NEDERLAND B.V.
straat en nummer	:
postcode en plaats	:
gemeente	:
telefoon	:

Blad: 02

object : complex vm. Ringers' Chocoladefabriek
straat en nummer : Noorderkade 1027
plaats : Alkmaar

Kadastrale kaart/ situatie

object : complex vm. Ringers' Chocoladefabriek
straat en nummer : Noorderkade 1027
plaats : Alkmaar

Redengevende omschrijving
De Ringers' chocoladefabriek vertegenwoordigt het industriële verleden van Alkmaar en de rol van het Noordhollands Kanaal in de stedenbouwkundige en sociaal economische ontwikkeling van de stad. Het complex heeft bijzondere cultuurhistorische, architectonische, bouwhistorische en stedenbouwkundige waarden en vertelt het verhaal over de sociale geschiedenis van de stad en de familie Ringers.
Het complex van de voormalige Ringers'chocoladefabriek is in 1920 gesticht door eigenaar Hendrik Ringers aan de noordzijde van het in 1824 gegraven Noordhollands Kanaal. De fabricage van Ringers' chocola is gestart in Alkmaar aan het Varnebroek in 1905. Groei zorgde voor de verhuizing naar het terrein ten noorden van de historische binnenstad, nu bekend als 'Overstad'.
De fabriek werd gebouwd door het Alkmaarse bouwbedrijf Ringers en Zn, gesticht door de vader van de chocoladefabrikant, Frits Ringers sr. Een andere zoon, Frits Ringers jr., ontwierp en gaf leiding aan de latere uitbreidingen, tot en met de omvang, die thans bewaard is. In 1937 was er het idee om het complex te verdubbelen, met de huidige klokkentoren als omslagpunt van een symmetrische gevel. De Tweede Wereldoorlog voorkwam uitvoering van dat grootse masterplan. Daarna nam de groei van de fabriek af en werd uiteindelijk afgezien van deze vergroting. Het is het grootste industriële complex uit de eerste helft van de 20ste eeuw binnen de gemeentegrenzen.
Bijzonder aan het complex is dat het met een duidelijke visie in fases tot stand is gekomen. De verschillende bouwdelen hebben hun eigen constructie-methode volgens de laatste technische ontwikkelingen op dat moment. De ontwikkeling van het complex is hierdoor duidelijk afleesbaar.
Nadat de fabriek in 1973 werd opgeheven is deze in gebruik genomen door Klerq als woonwinkel. De gevel werd in 1982 ingepakt met kunststofpanelen, waarmee de oorspronkelijke gevel uit beeld verdween. Na het faillissement van Klercq in 2010 is een groot deel van het complex ontruimd. Aan de achterzijde en op de begane grond functioneren nog winkelbedrijven.

Cultuurhistorische waarde:
De familie Ringers is gedurende driekwart van de twintigste eeuw een belangrijke werkgever in Alkmaar, als eigenaar van de chocoladefabriek en het bouwbedrijf. De familie was sterk maatschappelijk betrokken en vertegenwoordigd in tal van besturen. Daarnaast was de familie een moderne en sociale werkgever met oog voor het welzijn van de werknemers.
Het Noordhollands kanaal was in 1824 dwars door de stad en de vesting gegraven in de hoop dat hiermee de stad een economische impuls zou krijgen. Deze hoge verwachtingen werden in de 19de eeuw niet waargemaakt. De komst en groei van de Ringersfabriek loste deels deze belofte in. De fabriek representeert dan ook de industriële en economische ontwikkeling van Alkmaar in de eerste helft van de twintigste eeuw.

Architectonische waarde (inclusief bouwhistorische waarde):
Het voormalige fabriekscomplex is een zeldzaam voorbeeld van industrieel erfgoed in Alkmaar. De hoofdvorm van de fabriek, de helft van het masterplan uit 1937, staat nog vrijwel onaangetast aan de Noorderkade.
Interessant om te zien is dat elk bouwdeel zijn eigen constructie heeft en dat in de verschillende onderdelen een ontwikkeling van bouwtechniek en architectuur-opvatting zichtbaar is. De eerste vleugel uit 1920 heeft nog traditionele opbouw van de bakstenen gevel met aan de binnenzijde een betonconstructie. De tweede vleugel uit 1922 heeft een dragende betonskelet dat aan de buitenzijde zichtbaar is, maar nog op traditionele wijze is ingevuld met metselwerk en ramen met een staande diagonaal. De voorgevel aan het kanaal uit 1926 heeft als eerste ramen met een liggende diagonaal en dito roedenverdeling. Dit is tevens terug te zien in de uitbreiding van de voorgevel uit 1937 en de verbouwing van 1940.

object : complex vm. Ringers' Chocoladefabriek
straat en nummer : Noorderkade 1027
plaats : Alkmaar

Het ontwerp van de voorgevel verraad invloeden van de Amsterdamse School in het expressionistisch gebruik van metselwerk. Daarnaast zijn ook invloeden van de Amerikaanse architect Frank Lloyd Wright te herkennen in (met name) de opbouw van de entreepartij. De Ringersfabriek is het grootste gebouw uit het oeuvre van Frits Ringers jr.

Stedenbouwkundige waarde (inclusief ensemblewaarde):
De Ringers' chocoladefabriek was de eerste grootschalige industriële bebouwing tegenover de historische binnenstad aan de andere kant van het Noordhollands Kanaal. Het was de eerste stap in de verstedelijking van 'Overstad', voor die tijd landelijk gebied. Lange tijd heeft de fabriek het gezicht van Overstad bepaald. In 1982 werd eerste de kenmerkende bakstenen voorgevel aan het oog onttrokken door kunststof gevelbeplating. Daarna is in 1997 aan de oostzijde van het Ringerscomplex het gebied in ontwikkeling gebracht met de komst van Noorderarcade. Het betreft verschillende bouwmassa's, gerelateerd aan de schaal en hoogte van het Ringercomplex, elk met een eigen (afwijkende) architectonische signatuur. Door de hoge bebouwing van de Noorderarcade is het Ringerscomplex grotendeels ingebouwd waardoor de bouwmassa van de fabriek niet meer dezelfde ruimtelijke impact heeft. Dit komt vooral tot uitdrukking bij het hoogste punt van het complex; de klokkentoren, deze is verdwenen achter de nieuwbouw van de Noorderarcade.
De fabriek is in verschillende fases tot stand gekomen, maar wel volgens een van tevoren bedacht masterplan. Dit komt tot uitdrukking in het eenduidige beeld van de voorgevel en heldere structuur van het complex in een E-vorm. Deze zijn echter aan de achterzijde niet duidelijk meer herkenbaar door diverse aanpassingen en toevoegingen.
De fabriek is georiënteerd op het kanaal en de tegenoverliggende historische binnenstad. De voorgevel was het visitekaartje van de Ringers' naar de stad. Aan de achterzijde heeft het complex een meer gesloten en utilitair karakter, dit is versterkt door latere verbouwingen. Voor de fabriek ligt nu een ruime openbare ruimte in samenhang met het kanaal. De fabriek is iets verder naar achteren gelegen omdat de fabriek oorspronkelijk achter de bestaande bebouwing langs het kanaal is gebouwd.

Gaafheid/herkenbaarheid (in materiaal en/of vorm):
De oorspronkelijke bouwdelen van het complex zijn, ondanks de latere aanpassingen, grotendeels bewaard gebleven in hoofdvorm, constructie en materialisatie. De kenmerkende baksteen-detaillering van de voorgevel en een groot aantal van de grote horizontale raampartijen aan de Noorderkade is nog intact. De gevels van de achterliggende vleugels zijn mogelijk verstoord door de aanbouw en afbraak van verschillende kleinere bouwdelen. De verschillende betonnen en houten draagconstructies zijn grotendeels onaangetast. In de tweede en derde achtervleugel (1922 en 1927/1940) zijn er aanpassingen gedaan aan de bakstenen invullingen van het betonskelet. Deze zijn deels vervangen door glazen bouwstenen zonder dat dit het karakter van het interieur en de fabriek heeft aangetast; deze flexibiliteit biedt perspectieven voor de herbestemming. Bijzonder is het sheddak uit 1950, waarbij zelfs de originele fabriekslampen nog zijn blijven hangen. Deze hoge ruimte biedt de meeste ruimtelijke kwaliteit en een echt fabrieksgevoel. Bovendien komen op dit punt de verschillende onderdelen van de fabriek samen.

Zeldzaamheid:
Voor Alkmaar is de Ringersfabriek een zeer zeldzaam voorbeeld van industrieel erfgoed; in vorm, schaal, oorspronkelijke functie en maatschappelijke betekenis.

object : complex vm. Ringers' Chocoladefabriek
straat en nummer : Noorderkade 1027
plaats : Alkmaar

Objectbeschrijving

De bouwgeschiedenis van de Ringersfabriek (1920-1973) telt in totaal 26 grotere en kleinere bouwfasen. De zes belangrijkste fasen voor de monumentale waardestelling zijn:
1920 Start van de bouw van de fabriek, eerste vleugel, ongeveer in noordzuidelijke richting.
1922 Uitbreiding met een tweede vleugel, parallel aan de eerste.
1926 Verbinding van de beide vleugels met een kantoorgebouw met voorgevel aan het Noordhollands Kanaal
1927/1940 Een derde vleugel wordt gebouwd in oostelijke richting, parallel aan de beide vorige vleugels. De heeft oorspronkelijk slechts 1 bouwlaag, maar wordt in 1940 opgehoogd tot 3 bouwlagen.
1937 Verlenging van het kantoorgebouw in oostelijke richting; de voorgevel, zoals die thans nog bestaat met een kleinere en hogere klokkentoren, krijgt gestalte. Hiermee krijgt het gebouw vanuit de lucht gezien de vorm van een gespiegelde 'E', de hoofdvorm van de fabriek.
1950 Het terrein tussen de vroegste bouwdelen uit 1920 en 1922 wordt voorzien van een overkapping met een sheddak. In het net overkapte gedeelte wordt een liftschacht geplaatst.

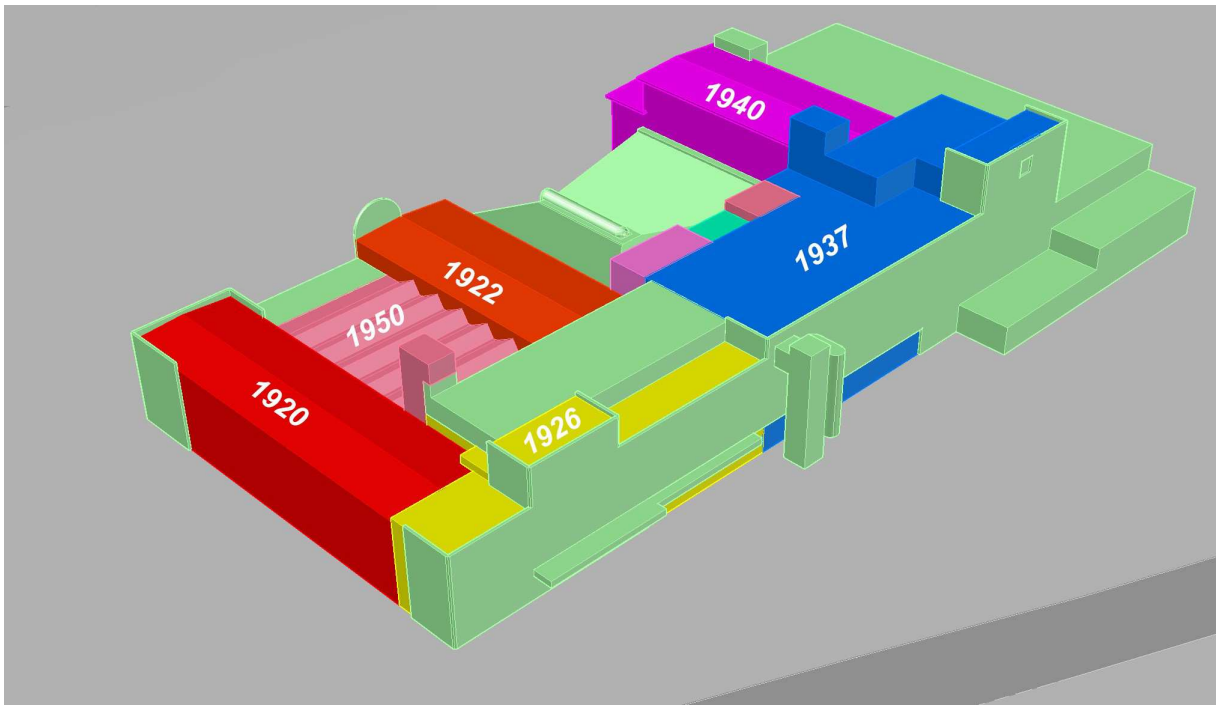

object : complex vm. Ringers' Chocoladefabriek
straat en nummer : Noorderkade 1027
plaats : Alkmaar

Omschrijving

1920: De eerste vleugel van de fabriek, toen al gedacht als onderdeel van een masterplan, is een meerlaags rechthoekig pand gerealiseerd in traditionele baksteenarchitectuur met een gecombineerde beton- en houtconstructie. Deze houtconstructie is bewaard gebleven (zie foto's in de bijlage). Het gebouw heeft drie bouwlagen en is ten dele onderkelderd aan de noordwestzijde en heeft een nagenoeg plat dak met overstekken op klossen. De plintzone wordt gemarkeerd door een rollaag met strekken boven het trasraam. Ter hoogte van de verdiepingsvloeren zijn in de gevel twee horizontale betonbanden aangebracht. De twee verdiepingsvloeren zijn opgebouwd met stalen liggers waartussen betonnen troggewelven. De overspanning in de breedte van het pand is gehalveerd middels een enkele rij betonnen kolommen. De houten dakvloer wordt gedragen door houten geschoorde standvinken. Op de begane grond en de eerste verdieping zijn grote smeedijzeren roedenvensters opgenomen met vierentwintigruits (4x6) verdeling. De vensters van de derde verdieping zijn alternerend geplaatst en hebben zestienruits (4x4) roedenverdeling. Alle gevelsparingen zijn aan de bovenzijde voorzien van hanenkammen in het metselwerk.

1922: In dezelfde traditionele stijl wordt in 1922 een uitbreiding gerealiseerd, rechthoekig, vrijstaand en parallel aan het bouwdeel uit 1920. Het nieuwe gebouw is wel iets breder, maar ook iets minder lang. Het belangrijkste verschil is echter de draagconstructie, die ook aan de buitenzijde zichtbaar is. De eerste twee bouwlagen bestaan uit een betonskelet met centraal in de lengterichting van het gebouw een dubbele rij kolommen op een onderlinge afstand van 2.4 meter. De vloeren zijn van gewapend beton op een aangestort balkenraster. De derde bouwlaag volgt het constructieve systeem van de ondergelegen bouwlagen, maar heeft een houtconstructie met geschoorde standvinken. De smeedijzeren vensters van de begane grond en de eerste verdieping hebben een twintigruits roedenverdeling (4x5), de alternerend aangebrachte vensters van de tweede verdieping zijn twaalfruits (4x3).

1926: In deze periode krijgt de fabriek al aardig de contouren zoals in het 'masterplan' vastgelegd. De bestaande drielaagse bouwdelen worden aan de zuidzijde verbonden met een hoog bouwvolume met kantoorruimten dat aan de zuidzijde wordt voorzien van een fraaie voorgevel.
Het heeft een voor die tijd modern betonskelet met de voor die periode kenmerkende afgeschuinde balken in aansluiting met de kolommen. Het materiaalgebruik werd geoptimaliseerd door de momentenlijn van optredende krachten bij belasting te volgen in het ontwerp.
De gevel is verticaal geleed in vieren door geprofileerde pilasters in metselwerk. Het eerste lid heeft de hoogte van het bestaande bouwdeel uit 1920 en bestaat uit twee vensterassen. Het tweede lid met drie vensterassen is opgetrokken met een extra verdieping ter accentuering van de entreepartij. De twee hoekpilasters zijn hier bekroond met twee fraaie smeedijzeren houders voor vlaggenmasten. Ter breedte van deze geleding is de dubbele entreedeur voorzien van een luifel met staand gemetseld fries, welke wordt ondersteund door twee forse lensvormige halfkolommen ter plaatse van de pilasters. De entreedeur wordt geflankeerd door twee gelijksoortige lensvormige halfkolommen, maar deze hebben een kleinere afmeting. De ingangspartij is inmiddels verdwenen. Het derde en het vierde lid zijn iets hoger opgetrokken dan de bestaande bouwdelen en hebben respectievelijk twee en drie vensterassen. De borstwering onder de vensters van de begane grond is in het metselwerk verbijzonderd tot plintzone van het gebouw. De stalen ramen hebben een 'liggende' roedenverdeling, die samen met de grote brede venstersparingen de horizontaliteit benadrukken. De gevel wordt beëindigd door een abstract vormgegeven lijst in twee kleuren staand metselwerk. Onder de lijst van het tweede lid vormen in het metselwerk opgenomen tegels de naam 'RINGERS'.

object : complex vm. Ringers' Chocoladefabriek
straat en nummer : Noorderkade 1027
plaats : Alkmaar

1927: Aan de noord-oostzijde evenwijdig aan de eerste 2 bouwdelen wordt een éénlaags gebouw gerealiseerd, welke met een overdekte gang wordt verbonden met de rest van de fabriek. De bouwstijl is eenvoudig en functioneel. Het betonskelet, met een enkele middenrij kolommen, toont gelijkenis met de uitbreiding uit 1922 en 1926. De gevel is gemetseld tussen de kolommen, zodat deze in het exterieur zichtbaar zijn. De betonnen balken volgen de momentlijn. De stalen vensters hebben een horizontale roedenverdeling.

1937: De geplande schaalvergroting en gewenste uniformiteit in uitstraling wordt bereikt. De fabriek krijgt het aanzien aan de Noorderkade, zoals het tot de sluiting in de jaren '70 van de vorige eeuw heeft bestaan. De uitbreiding naar het oosten krijgt vier lagen, van gelijke constructie en bouwstijl als in 1926. Aan de oostzijde komt een deel met vijf lagen, bekroond met een betegelde klokpartij. Ook hier weer twee fraaie smeedijzeren houders voor vlaggenmasten. Tegen het bouwvolume aan wordt een lift met trappenhuis en toiletgroepen geplaatst, deze is nog aanwezig.
De tekening voor de bouwaanvraag van 1937 laat zien hoe het masterplan voor de expansie van de fabriek eruit zag. De fabriek zou nog twee keer zo groot willen worden. Het hoogste deel met de klokpartij fungeerde als symmetrieas. Door de Tweede Wereldoorlog en de economische situatie zou het van die ultieme uitbreiding niet meer komen.

1940: Op 4 mei 1940 wordt het bouwplan ingediend voor de uitbreiding van het noordoostelijk bouwdeel uit 1927. Er komt een verhoging met drie bouwlagen en aan de noordzijde ervan nog eens een uitbreiding van twee bouwlagen.

1950: Een grote fabrieksruimte ontstaat door de overkapping met een sheddak tussen de vroegste bouwdelen. De ijzeren loods uit 1925 wordt verplaatst en het voormalige buitenterrein wordt voorzien van een betonvloer. In het net overkapte gedeelte wordt in de oksel van de bouwdelen uit 1920 en 1926 een liftschacht geplaatst. Het sheddak is op dit moment niet voorzien van glas en slechts op één plek goed zichtbaar. Aan de constructie hangen nog originele fabriekslampen. Hier zijn de gevels van de eerste drie grote bouwfases zichtbaar, als het verlaagde plafond wordt verwijderd.

In 1973 wordt de fabriek gesloten. In dat jaar betrekt woonwinkel Klercq het pand en wordt het aangepast aan de nieuwe bedrijfsvoering door o.a. de toevoeging van extra trappen. Vanaf 1982 worden de gevels voorzien van een nieuwe bekleding in de vorm van plaatmateriaal met afgeronde hoeken die het oorspronkelijke metselwerk diende te verhullen en zo een 'eigentijds' beeld opleverde. Op de locatie van het voormalige ketelhuis en de kenmerkende schoorsteen uit 1928 wordt in 1987 een moderne overkapping gerealiseerd (waar nu de Carpetright gevestigd is). De bestaande bebouwing werd hiervoor gesloopt.

Waardering
De Ringers' chocoladefabriek is een voor Alkmaar zeldzaam voorbeeld van industrieel erfgoed uit begin 20ste eeuw.

De belangrijkste waarden van het fabriekscomplex zijn de stedenbouwkundige ligging, de planmatige opzet van de ontwikkeling in fases, het ontwerp en stijl van de voorgevel (1926-1937), de verschillende betonnen draagstructuren waarin de ontwikkeling afleesbaar is en het industriële karakter van het complex die met name tot uitdrukking komt in de ruimte met sheddak uit 1950.

De wijzigingen die aan het complex zijn gedaan t.b.v. de woonwinkel worden neutraal gewaardeerd, ze niet ondersteunend aan de monumentale waarde van het oorspronkelijke fabriekscomplex. Deze zijn lichtgroen gekleurd in het faseringsmodel.

object : complex vm. Ringers' Chocoladefabriek
straat en nummer : Noorderkade 1027
plaats : Alkmaar

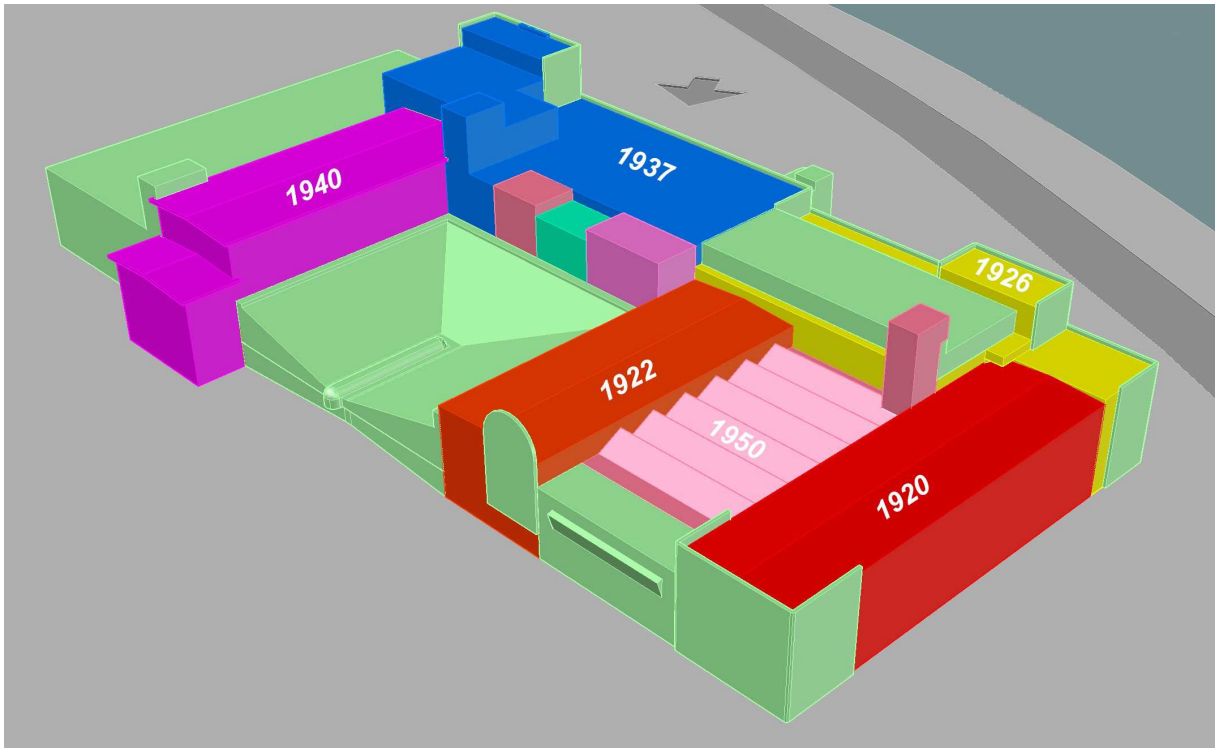

Bijlagen:

1. Fotobijlage exterieur

2. Fotobijlage interieur

3. Bouwfasering: *Ringers' Chocoladefabriek, Ontwikkeling met toekomstvisie*

4. Bouwfasering Ringers' chocoladefabriek: ontwikkeling in model